

شاخص های سنجش فساد و ضدفساد

دکتر علی سیف زاده^۱

چکیده

مقاله حاضر، ترجمه و تلخیصی از کتاب شاخص سازی برای سنجش فساد و ضدفساد است که در دفتر برنامه توسعه سازمان ملل متحد در سال ۲۰۱۵ توسط استفان ای. تراپنل تدوین شده و اطلاعاتی را پیرامون مبانی شاخص ها، داده ها، جمع آوری داده ها و همچنین منابع اطلاعاتی موجود فراهم می کند. این کتاب مجموعه ای از روش شناسی ها، ابزارها و فعالیت هایی را ارائه می دهد که از سوی انجمن ضدفساد در طول سالیان پیش مورد استفاده و تأیید اعتبار قرار گرفته است. در نوشتار حاضر پس از ارائه یک تعریف اجمالی از فساد و سطوح اندازه گیری فساد و ابعاد ضدفساد، انواع شاخص ها، داده ها و روش های جمع آوری داده ها پرداخته شده است. همچنین مفاهیم شفافیت، پاسخگویی و درستکاری تعریف و شاخص های ترکیبی، مزایا و معایب آن ها مورد بحث قرار گرفته است.

واژگان کلیدی: فساد، ضدفساد، شفافیت، پاسخگویی، درست کاری

مقدمه

اگر فساد، سوءاستفاده از قدرت دولتی برای دستیابی به منافع شخصی تعریف شود. تعریف معمول فساد، تخلف آگاهانه از قوانین و یا اخلاق خواهد بود. فساد یک عمل غیرقانونی و آگاهانه باهدف دستیابی به ثروت شخصی است و در مقابل، رهایی از فساد نیازمند افشای فساد و خطرات آن، تقویت و یا اصلاح قوانین و برقراری استانداردهای بالای اجرایی نظیر اخلاق و درستکاری است. فساد پدیده‌ای دائماً درحال تغییر است و تحت تأثیر عوامل مختلفی نظیر شرایط اجتماعی و فرهنگی، ساختارهای نهادی و سازمانی، محیط‌های سیاسی و نیز سیاست‌های ساختاری و اقتصادی قرار دارد. اندازه‌گیری فساد، ابزاری است برای مستندسازی روش‌هایی که به واسطه آن‌ها قدرت از مسیر صحیح خود منحرف شده و منابع به هدر می‌روند. داده‌های فساد علاوه بر تعیین کمی مبالغی که از خزانه ملی به هدررفته یا مبالغی که از طریق فعالیت‌هایی نظیر رشوه توسط عموم مردم به دست آمده است، می‌تواند قسمت‌های مشکل‌زایی که نیاز به توجه بیشتر نهادهای پاسخگویی دارند را شناسایی کنند. باین حال، فساد پدیده‌ای پنهان است و شناسایی آن با اعتماد، دقت و یا استفاده از سطح حداقلی منابع بسیار دشوار است.

باین همه، می‌توان ویژگی‌هایی را برای فساد برشمرد:

- این پدیده انواع بسیار متنوعی دارد: رشوه، اخاذی، کلاهبرداری، اختلاس، تبانی، سوءاستفاده از اختیار، جانب‌داری، خویشاوند سالاری، ردوبدل کردن هدیه، رابطه‌مداری در انتصاب، ارباب‌سالاری؛
- این پدیده در تمام سطوح قدرت رخ می‌دهد: جهانی، ملی، استانی، محلی؛
- این پدیده ممکن است توسط هر عاملی صورت پذیرد، خواسته و یا ناخواسته: افراد، صاحبان کسب و کارها، مقامات دولتی، سیاستمداران، بازیگران دولتی و یا غیردولتی.

انواع داده‌ها برای اندازه‌گیری فساد

از نگاهی کلی، داده‌های مرتبط با فساد به چهار دسته ۱. ادراکی ۲. تجربی ۳. ارزیابی ۴. اداری^۱، تقسیم می‌شوند.

۱ این طبقه‌بندی به شکلی ویژه در ارتباط با اندازه‌گیری فساد و غیر فساد است. برای بحث کلی پیرامون داده‌های حکمرانی به "Governance indicators: A User's Guide, UNDP, ۲۰۰۹ رجوع شود.

داده‌های ادراکی شامل نظرات عموم شهروندان، صاحبان کسب و کار و یا متخصصان موضوعات مختلف است. این داده‌ها برای جمع‌آوری اطلاعات مربوط به موضوعاتی که مفهوم‌سازی آن‌ها برای جمع‌آوری داده‌های عینی دشوار است نظیر اعتماد عمومی، فضای مدنی، فساد بزرگ (سوءاستفاده از قدرت) و یا فساد سیاسی و ترجیحات مشتری مناسب می‌باشند. داده‌های ادراکی همچنین در نبود داده‌های اداری، (نظیر کیفیت مدیریت عمومی^۱ (دولتی) یا دولت‌ها) مفید خواهند بود. این نوع داده‌ها معمولاً از طریق نظرسنجی به دست می‌آیند که یک روش ارزان برای جمع‌آوری داده‌هاست، به‌ویژه اگر نظرسنجی‌ها به صورت برخط از طریق ایمیل و یا تلفن انجام شوند. با این حال نظرسنجی‌های ادراکی نیازمند صلاحیت فنی هستند تا این اطمینان حاصل شود که داده‌ها نشانگر گروه‌های مورد مطالعه می‌باشند (مانند نمونه‌گیری) و اینکه اندازه نمونه‌ها به قدر کافی بزرگ هستند تا دامنه خطا کاهش یابد (برخی نمونه‌ها مانند نظرسنجی افکار عمومی توسط مؤسسه گالوپ، شاخص پرداخت‌کننده رشوه (BP.I) توسط سازمان شفافیت بین‌المللی است.

داده‌های تجربی از تجارب و یا دانش‌های مشخصی از شهروندان تشکیل شده است. این داده‌ها شامل شیوع، مکان و تبعات فساد از جمله رشوه، وقوع و شدت جرایم و نیز وسعت دانش افراد پیرامون قوانین خاص، سیاست‌ها و اقدامات است. این داده‌ها برای اندازه‌گیری کیفیت ارائه خدمات نظیر بهداشت، آموزش، اجرای قانون و حمل و نقل مفید می‌باشند. آن‌ها همچنین برای اندازه‌گیری وسعت و ماهیت فسادهای خرد از جمله رشوه و یا جرایم، در مناطق تعیین شده استفاده می‌شوند. داده‌های تجربی به تکمیل داده‌های عملکرد^۲ که توسط سازمانی‌های دولتی جمع‌آوری می‌شوند کمک می‌کنند و می‌توانند برای شناسایی مشکلات و معضلات پیشروی روابط دولت- شهروند مورد استفاده قرار گیرند. داده‌های تجربی اغلب از طریق نظرسنجی جمع‌آوری می‌شوند اما به دلیل اهمیت صحت اطلاعات، به‌طور معمول از مصاحبه‌های حضوری برای نظرسنجی استفاده می‌شود. همانند داده‌های ادراکی، نظرسنجی داده‌های تجربی ممکن است به دلیل حصول اطمینان از دستیابی به اندازه نمونه‌ای که منجر به کاهش حاشیه خطا شود، هزینه بیشتری را برای جمع‌آوری داده به همراه داشته باشد (برخی نمونه‌ها: نظرسنجی‌های مربوط به بزه‌دیدگی جرم، شاخص رشوه در مناطق شهری کنیا، سکوی نرم‌افزاری یوشایدی (جمع‌سپاری^۳). ارزیابی‌های خارجی نوعی از داده‌ها هستند که از طریق نمره‌دهی^۴، رتبه‌بندی^۵ و امتیازدهی^۶ از بازیگران متنوعی به دست می‌آیند. این ارزیابی‌ها اغلب توسط متخصصانی در داخل و یا خارج از کشور انجام می‌شوند و در حقیقت برخی از آن‌ها محبوب‌ترین مجموعه‌های داده‌ای در سطح جهان

1. Public administration
2. Performance data
3. crowdsourcing
4. Scoring
5. ranking
6. rating

بهشمار می‌روند. با توجه به اینکه هزینه‌های ناشی از جمع‌آوری و کنترل کیفیت این نوع از داده‌ها کمتر است (نظیر نظرسنجی برخط، بدون نیاز به انجام سفر و یا مصاحبه)، با استفاده از آن‌ها آسان‌تر می‌توان کشورهای بیشتری را تحت پوشش قرار داد. ارزیابی متخصصان اغلب بر پایه داده‌های اداری و یا گزارش‌های شخص ثالث نظیر مطالعات موردی، گزارش‌های ممیزی و یا آمار سازمانی است، به همین دلیل این داده‌ها را می‌توان ارزیابی فساد یا حکمرانی «بر پایه شواهد» در نظر گرفت. ارزیابی همچنین می‌تواند توسط عموم شهروندان انجام شود به گونه‌ای که از آن‌ها خواسته شود به شاخص‌ها، نمره و یا امتیاز اختصاص دهند و نه فقط نظر کلی خود در ارتباط با موضوعی خاص را بیان کنند. تلاش‌هایی که برای جمع‌آوری این نوع از داده‌ها صورت می‌پذیرد، اغلب بر یک کشور و یا حتی یک بخش در داخل یک کشور تمرکز دارد و لذا می‌توان داده‌های دقیق‌تری را پیرامون فساد خرد و ارائه خدمت در سطح کشور و یا جامعه به‌دست آورد. یکی از تفاوت‌های معمول موجود بین ارزیابی متخصصان و عموم مردم این است که متخصصان، اغلب بر عملکرد کشوری و یا نهادی تمرکز دارند (مانند فساد بزرگ در صنایع استخراجی، شفافیت در مالیه عمومی) در حالی که ارزیابی مردم بر تأثیرات فساد در سطوح خرد مانند فساد خرد در وزاتخانه‌های آموزش و پرورش، کلاهبرداری در سیستم بهداشت استانی تمرکز دارد (برخی نمونه‌ها: خانه آزادی آمریکا (Freedom House)، درستکاری جهانی (Global Integrity)، امتیاز جهانی حق دسترسی به اطلاعات (RIT)، شاخص شفافیت بودجه، شاخص حکمرانی منابع، ارزیابی سیستم درستکاری ملی از سوی سازمان شفافیت بین‌الملل).

داده‌های اداری به اندازه‌گیری آنچه «اندازه‌گیری‌های سخت» در نظر گرفته می‌شوند، نظیر قوانین، فعالیت‌ها و عملکردهای حکومتی می‌پردازد. این داده‌ها اغلب شامل آمار سازمانی و یا داده‌های عملکرد هستند که توسط خود دولت‌ها در ارتباط با فعالیت‌ها، گزارش‌های ممیزی و یا گزارش‌های پروژه/برنامه‌ی دولت تولید می‌شوند. این نوع داده‌ها برای ارزیابی کیفیت منابع، فرایندها و عملکردهای دولت مفید هستند. داده‌های اداری، پیوستگی نزدیکی با عملیات موجود بخش دولتی دارند. از این رو، آن‌ها آسان‌ترین داده برای عملیاتی شدن (نظیر ایجاد اصلاحات در سیاست و یا اقدامات سازمان) به‌شمار می‌روند. با این حال، تردیدهایی در ارتباط با پایایی داده‌هایی که از طریق سیستم‌های ارزیابی و نظارت وابسته به دولت گزارش می‌شوند وجود دارد. داده‌هایی که از بازخورد یا مشاهدات شهروندان و یا داده‌هایی که در برخی موارد از آزمون‌های انطباق و یا تحت شرایط واقعی^۱ توسط سمن‌ها (NGO) به‌دست می‌آیند، مکمل داده‌هایی هستند که توسط خود دولت گزارش می‌شوند؛ این داده‌های تکمیلی موجودیت، وضعیت یا تکمیل فعالیت‌های دولت را مستندسازی می‌کنند (برخی نمونه‌ها: آمار سازمانی، عملکرد سازمانی، گزارش‌های پروژه، ممیزی‌های داخلی، آزمون‌های انطباق و یا تحت شرایط واقعی، بازخورد یا مشاهدات شهروندان).

1. Compliance or field testing

رویکردهای تلفیقی

بسیاری از روش‌ها به منظور دستیابی به اطلاعات دقیق‌تر درباره موضوع مورد مطالعه، داده‌های مختلف را با یکدیگر ترکیب می‌کنند. در دنیای واقعی، ادراک‌ها اغلب بر پایه تجربه هستند اما شاخص‌ها تنها ادراک و یا نظر پاسخ‌دهنده را جمع‌آوری می‌کنند. ارزیابی‌ها می‌توانند بر پایه داده‌های اداری و شواهد باشند اما شاخص‌ها تنها امتیازدهی و یا نمره‌دهی را از پاسخ‌دهنده سؤال می‌کنند. مجموعه‌های داده‌ای تولیدشده توسط این شاخص‌ها، پایه‌های اساسی داده‌ها را در بر نمی‌گیرند.

در مقابل، مجموعه‌های داده‌ای بسیاری وجود دارد که به دلیل صریح بودن^۱ مدل‌هایشان، از انواع مختلف داده‌ها تشکیل شده‌اند. مثال این مورد می‌تواند هر یک از داده‌های نظرسنجی بارومتر^۲ و یا ارزیابی درستی‌کاری در کره جنوبی^۳ باشد زیرا هر دو شاخص، هم ادراک و هم تجربه را درخواست می‌کنند. نظرسنجی‌های پایان خدمت‌رسانی^۴ و یا نظرسنجی‌های رضایت مردم، سؤالانی را درباره آنچه برای پاسخ‌دهنده اتفاق افتاده، مطرح می‌کنند و از پاسخ‌دهنده نیز می‌خواهند میزان رضایت خود از خدمات دولت را با نمره و یا امتیاز مشخص کنند. داده‌هایی که از این طریق به دست می‌آید شامل هر دو مؤلفه تجربه و ارزیابی خواهد بود.

مدل‌های رایج اندازه‌گیری فساد:

مدل‌ها، ابزار جمع‌آوری داده به شمار می‌روند. مدل‌های بسیار زیادی برای جمع‌آوری داده در دسترس است با این حال برخی از آن‌ها در اندازه‌گیری فساد و ضدفساد بیشتر مورد استفاده قرار می‌گیرند. با در نظرگیری زمینه و اهداف تحقیق می‌توان به مناسب‌ترین ترکیب از مدل‌ها دست یافت.

- 1 . explicit
- 2 . Barometer data
- 3 . South Korea Integrity assessment
- 4 . Exit survey

۱. نظرسنجی: از نظرسنجی می‌توان برای طیف متفاوتی از پاسخ‌دهندگان نظیر شهروندان، شرکت‌ها و مقامات دولتی استفاده نمود؛ نظرسنجی برای جمع‌آوری تجارب و ادراک پاسخ‌دهندگان در حوزه‌های مورد توجه در داخل بخش دولتی و سیستم‌های حکمرانی مفید است. با این وجود نظرسنجی، اغلب پرهزینه است، نیاز به نیروی انسانی بسیاری دارد و برای نمونه‌گیری و روایی‌سنجی^۱ آن مشکلات فنی وجود دارد، به‌ویژه آنکه حاشیه خطا باید اندازه‌گیری شود تا کاربران از صحت داده‌ها اطلاع یابند (برخی نمونه‌ها: مؤسسه نظرسنجی گالوپ، نظرسنجی پرداخت‌کنندگان رشوه توسط سازمان شفافیت، تحلیل نرخ بهره ثابت، بارومتر آفریقای، بارومتر آسیایی، بارومتر عربی، بارومتر آمریکای لاتین، بارومتر آمریکا، یورو بارومتر، نظرسنجی تشخیص حکمرانی و ضدفساد، نظرسنجی کیفیت منطقه‌ای دولت، نظرسنجی ملی بزه‌دیدگی جرم، نظرسنجی شاخص رشوه در مناطق شهری کنیا، نظرسنجی‌های شرکت‌های بزرگ، نظرسنجی Shudify، شاخص عملکرد مدیریت عمومی).

نظرسنجی متخصصان که اغلب به‌عنوان شکلی ارزان‌قیمت از نظرسنجی در نظر گرفته می‌شود، برای دستیابی به ارزیابی ماهیت و کیفیت سیستم‌ها مفید است. اما متخصصان معمولاً در یک یا دو منطقه از کشور مستقر هستند و این امر دستیابی داده‌ها به اختلاف موجود در کشور را با مشکل روبه‌رو می‌سازد. در صورت نبود مطالعات محلی، این داده‌ها ممکن است به‌طور کامل نشان‌دهنده مناطق مختلف کشور نباشند (برخی نمونه‌ها: ارزیابی عملکرد کشوری و نهادی (CPIA)، خانه آزادی آمریکا، سازمان درستکاری جهانی، امتیاز جهانی حق دسترسی به اطلاعات، شاخص شفافیت بودجه، شاخص حکمرانی منابع، سازوکارهای پاسخگویی عمومی، شاخص دموکراسی محیطی، شاخص دموکراسی در محیط‌زیست (EDI)، شاخص حاکمیت قانون در پروژه عدالت جهانی، شاخص ادراک فساد از سوی سازمان شفافیت جهانی).

۲. سیستم‌های نظارت و ارزیابی گنجانده‌شده در فعالیت‌های دولت و همچنین پروژه‌ها و برنامه‌های بین‌المللی توسعه، ممکن است منجر به تولید مقادیر انبوهی از داده‌های مرتبط با سیاست شوند. با این حال، کیفیت و نظم جمع‌آوری داده‌ها ممکن است منابع مقایسه عملی داده‌ها در سراسر کشور شود. همچنین آگاهی از محدودیت‌های ظرفیتی و تمایل دولت در ساخت سیستم‌های جمع‌آوری داده که می‌توانند ضعف‌ها و کاستی‌های سیستم را آشکار سازند، از اهمیت برخوردار است. تلاش‌هایی که برای برقراری استانداردهای مشترک برای نظارت و ارزیابی انجام می‌پذیرند، جمع‌آوری داده‌های قابل مقایسه را تسهیل می‌سازند (برخی نمونه‌ها: دستگاه‌های نظارت و ارزیابی سازمانی در داخل کشور، بررسی خارجی و ارزیابی‌های داخلی از سیاست‌های موجود ضدفساد، سیستم‌ها و سازمان‌ها برای مثال کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه فساد (UNCAC)، مشارکت دولت باز (OGP)).

۳. جمع سپاری، از اینترنت برای جمع آوری اطلاعات از عموم شهروندان و تحلیل آن‌ها استفاده می‌کند. سکوهاى جمع سپاری برخط که به سرعت در حال گسترش می‌باشند، ابزاری هستند که از طریق وبسایت و یا سیستم پیامکی داده‌های زمان واقعی (Real-time) مربوط به تجارب عموم مردم از حوادث مهم به‌ویژه رشوه و تخلفات انتخاباتی را جمع آوری می‌کنند. افزون بر این، از جمع سپاری می‌توان برای تقویت شفافیت نیز استفاده نمود و این امر از طریق تجمیع دانش مبهم شهروندان از سیاست یا اقدامات و یا جمع آوری نظرات افراد خارج از حلقه «متخصصان» درباره روش‌های مبارزه با فساد و یا چالش‌های پیشروی حکمرانی امکان‌پذیر خواهد بود.

برخی نمونه‌ها: وبسایت من رشوه پرداخته‌ام (مثالی از Kallxo.com در

کوزوو)، بازار رشوه، سکوهاى یوشاهیدی، سکوهاى گزارش‌دهی در سطح ملی نظیر

«مسئول باش» در مونتنگرو

۴. بررسی/آزمون‌های تطابق ارزیابی‌هایی هستند که توسط جامعه مدنی^۱ به‌منظور تعیین میزان تعهد دولت‌ها به قوانین و سیاست‌هایی که توسط خود آن‌ها وضع شده‌اند، انجام می‌شوند. این گونه آزمون‌ها اغلب برای ارزیابی سیستم‌های شفافیت و پاسخگویی مورد استفاده قرار می‌گیرند. سیستم‌های «حق دسترسی به اطلاعات» اغلب با درخواست اطلاعاتی که توسط گروه‌های جامعه مدنی ارایه می‌گردند، آزمون شده و پس از آن جزئیات مربوط به مدت‌زمان تأخیر، کیفیت پاسخ‌ها، سهولت روند درخواست اطلاعات و غیره ثبت می‌شوند. آزمون‌های تطابق همچنین برای تدارکات دولتی^۲ نیز به کار گرفته می‌شوند تا اطمینان حاصل شود اطلاعات مرتبط با مناقصات، قیمت‌های پیشنهادی و یا نتایج آن‌ها به آسانی در دسترس عموم مردم قرار می‌گیرند.

برخی نمونه‌ها: طرح عدالت اجتماعی باز ۲۰۰۶، گروه تحلیل و ارزیابی ۲۰۰۹ (RIT(RaaG،

سازوکار بررسی تطابق^۳ UNCAC

مدل‌ها و ابزارهای اندازه‌گیری فساد

مجموعه داده‌ای	مدل	نوع داده‌های تولیدشده	چه چیزی اندازه‌گیری می‌شود؟
گزارش سلامت جهانی Global Integrity	نظرسنجی از متخصصان	ارزیابی	چارچوب قانونی و نحوه اجرای سازوکارهای شفافیت، پاسخگویی و درستکاری

1 - Civil society

2 - Procurement

۳ - همچنین بررسی سازوکار UNCAC از طریق چک‌لیست خودارزیابی که توسط احزاب دولت پر شده است و گزارش بررسی تهیه‌شده توسط دو کشور بررسی‌کننده، داده‌ها و اطلاعاتی را پیرامون تطابق قوانین ملی، سیاست‌ها و اقدامات دولتی با مفاد UNCAC فراهم می‌سازند

مجموعه داده‌ای	مدل	نوع داده‌های تولیدشده	چه چیزی اندازه‌گیری می‌شود؟
شاخص ادراک فساد TI	نظرسنجی	ادراک، تجربه، ارزیابی	ادراک و تجارب فساد
بارومتر جهانی فساد TI	نظرسنجی	ادراک، تجربه	ادراک و تجربه فساد
نظرسنجی پرداخت کنندگان رشوه TI	نظرسنجی	ادراک	ادراک فساد
شاخص رشوه کنیا	نظرسنجی	تجربه	تجارب شهروندان از فساد
نظرسنجی شرکت‌های بزرگ	نظرسنجی	تجربه	تجارب بخش خصوصی از پرداخت رشوه به مقامات دولتی در بخش‌های خاص
تشخیص فساد و حکمرانی (GAC)	نظرسنجی	ادراک، تجربه	ادراک و تجارب فساد (فساد اداری)، تصرف دولت، مناقصه، دزدی منابع عمومی، خرید مجوز
نظرسنجی ردیابی هزینه‌های عمومی	مطالعات موردی بر پایه شاخص	داده‌های اداری، تجربی، ارزیابی	جریان منابع از مبدأ تا مقصد و تعیین مکان و مقیاس ناهنجاری [عمل خلاف قانون]
بارومتر آفریقایی، بارومتر لاتین، بارومتر آسیایی، بارومتر عربی	نظرسنجی از شهروندان و خانوارها	درک، تجربه	ادراک و تجارب شهروندان از فساد
Shudify	نظرسنجی توقف دریافت خدمت	تجارب	تجارب شهروندان از پرداخت رشوه در مراکز محلی ارائه خدمت

اندازه‌گیری ضدفساد: شفافیت، پاسخگویی، درستکاری

اندازه‌گیری «ضدفساد» که در مقابل فساد قرار دارد، شامل موارد زیر است:

- اندازه‌گیری هر آنچه برای پیشگیری و یا مبارزه با فساد نیاز است.
- چارچوب‌های حقوقی و سیاسی، ترتیبات نهادی، فرایندها، سازوکارها، اقدامات، خروجی‌ها

و نتایج مرتبط با سه مفهوم شفافیت، پاسخگویی و درستکاری

اندازه‌گیری ضدفساد، به معنای اندازه‌گیری شفافیت، پاسخگویی و درستکاری در داخل دولت است. سازوکارهای قوی شفافیت، پاسخگویی و درستکاری می‌توانند از فسادهایی نظیر جریان‌های پنهان

و یا غیرقانونی تقلب، سوءاستفاده مستمر از قدرت، رشوه خواری خرد توسط مقامات دولتی پیشگیری کنند. یک موضوع اصلی که مشخصه هر دو شاخه اندازه گیری [فساد و ضدفساد] به شمار می رود، مناظره جهانی - محلی و به بیان دقیق تر، اندازه گیری ویژگی های ملی برای مقایسه با اندازه گیری بافت سطوح محلی (استان، شهر، اجتماع) است که در راستای پیاده سازی مداخلات مرتبط با سیاستگذاری انجام می گردد.

شفافیت، پاسخگویی و درستکاری به دلیل آنکه دربرگیرنده ایده ها و باورهایی هستند که در مقابل سوءاستفاده از قدرت قرار دارند، اغلب تضمین کننده برچیدگی فساد در نظر گرفته می شوند. این ایده ها شامل باز بودن^۱، واکنش پذیری، مسئولیت، نظم و اخلاق است. با این حال در نظرگیری شفافیت و پاسخگویی به عنوان پایه و اساس سازه های درستکاری می تواند مفید باشد و منجر به افزایش صدا و مشارکت شهروندان گردد و نیز مقامات دولتی را در راستای استفاده قانونی از قدرت برای تحقق اهدافی که از نظر عموم مردم توجیه پذیر هستند تحت تأثیر قرار دهند.^۲

برنامه های شفافیت و پاسخگویی ابزاری هستند که به وسیله آن ها می توان واکنش پذیری (در مقابل بازیگران خارجی) و مسئولیت پذیری (از طریق سازوکارهای داخلی) دولت را در تصمیم گیری و فعالیت هایی نظیر ارائه خدمات عمومی افزایش داد. شفافیت می تواند منجر به پاسخگویی شود که در این صورت، مقامات در مقابل رفتار خود و دولت ها در مقابل عملکرد خود در هر دو بخش ارائه خدمت و سیاست گذاری مسئول در نظر گرفته می شوند. با این حال پاسخگویی تنها از طریق تأمین اطلاعات امکان پذیر نخواهد بود و برای تحقق آن به سازوکارهای دقیق پاسخگویی و پیگیری بررسی های درستکاری نیاز است.

اینک به دلیل اهمیت مفاهیم به کاررفته در حوزه فساد و همچنین استفاده مکرر از آن ها در شاخص های سنجش فساد، به بررسی اجمالی این مفاهیم خواهیم پرداخت.

۱- شفافیت

شفافیت را می توان دسترسی هر دو بخش عمومی (عامه مردم) و دولتی (افراد تشکیل دهنده دولت) به اطلاعات و نیز شفافیت فرایندها، قوانین و تصمیمات دولت تعریف کرد.

سیستم های حق دسترسی به اطلاعات اجزای عملی مدیریت دولتی می باشند و تعهد به اصل شفافیت را منعکس می کنند. اگرچه سیستم های دسترسی به اطلاعات تنها یک قسمت از شفافیت در دولت را تشکیل می دهند با این حال یک مؤلفه کلیدی در تحقق گشودگی و دسترسی به اطلاعات محسوب می شوند. هدف سیستم حق دسترسی به اطلاعات، افزایش شفافیت دولت از طریق ارائه اطلاعات

1 - Openness

۲ - تعریف چارلز سمپفورد از درستکاری، «درک رابطه میان درستکاری، فساد، شفافیت و پاسخگویی»

قابل اعتماد و منظم به عموم مردم و تسهیل روش‌های مناسب و مرتبط برای استفاده از این اطلاعات است. نظارت بر فعالیت‌های سیستم حق دسترسی به اطلاعات می‌تواند تشخیص دهد که آیا ریشه مشکلات در فقدان اراده سیاسی است یا در ظرفیت مدیریتی. سنجش سیستم‌های حق دسترسی به اطلاعات برای نظارت و کنترل بر ثبت و مدیریت اطلاعات، روند افشای اطلاعات و خروجی افشای داوطلبانه اطلاعاتی از جمله منابع داده باز، ممکن است مستلزم دسترسی به داده‌های مرتبط با چارچوب‌های حقوقی و ترتیبات نهادی باشد.

عملکرد بخش دولتی در حوزه‌های تدارکات، مالیات، درآمد، بودجه و منابع انسانی برای تحقق شفافیت در فعالیت‌های دولت مرکزی از اهمیت زیادی برخوردار است. افشا و یا انتشار اطلاعات، اغلب قسمتی از تلاش‌های اصلاحی بخش دولتی را تشکیل می‌دهد که باهدف بهبود اثربخشی در اختصاص منابع و یا ارتقای کارایی و بهره‌وری پیگیری می‌شود. اختصاص بهینه بودجه، معمولاً هدف اولیه تلاش‌هایی نظیر پیگیری سیاست‌های حامی فقرا، حساس به جنسیت و یا سیاست‌های واکنش‌گر به گروه‌های به حاشیه رانده شده است. باین وجود، ارتقای کارایی و صرفه‌جویی در هزینه‌ها نیز از طریق نهادینه کردن شفافیت در فرایندها و مراحل بودجه‌بندی امکان‌پذیر خواهند بود. با به کارگیری مؤلفه باز بودن در طول فرایند مناقصه و با فعالیت‌های تسهیل شده با فناوری می‌توان با صرفه‌جویی در زمان و هزینه‌ی فعالیت‌های مرتبط با تدارکات نیز دست یافت.

همچنین، شفافیت در بخش تدارکات و درآمد منجر به تسهیل شدن فرایند نظارت بر فعالیت‌ها در تمام طول فرایند تدارکات از جمله برگزاری مناقصات، صلاحیت‌ها و پاداش می‌شود. شفافیت در مدیریت منابع انسانی در ارتباط با افشای اطلاعات سیاست‌ها، روندها و اقدامات کارکنان است. اندازه‌گیری شفافیت عملکرد بخش دولتی بر عناصر دسترسی و باز بودن در بخش‌های تدارکات، مالیات، درآمد، بودجه و منابع انسانی تمرکز دارد.

شاخص شفافیت بودجه

پیمایش شفافیت بودجه^۲ یک پیمایش جامع و تحلیلی است و به ارزیابی این مسئله می‌پردازد که آیا دولت‌ها اطلاعات کافی از بودجه در دسترس عموم مردم قرار می‌دهند و یا فرصت‌هایی را برای مشارکت آن‌ها در فرایند بودجه‌بندی در سطوح ملی فراهم می‌سازند. پیمایش شفافیت بودجه، دوسالانه است و برای اولین بار در سال ۲۰۰۶ منتشر گردید.

شاخص شفافیت بودجه رابطه بسیار نزدیکی با شاخص توسعه انسانی، شاخص توسعه مربوط به جنسیت، مقیاس توانمندسازی جنسیتی، آموزش ابتدایی و دسترسی به آب و بهداشت دارد. باین حال در صورتی که تفاوت‌های بین درآمد سرانه و منطقه سازگار باشد، شفافیت بودجه تنها با متغیرهای

1 - Open data

2 - Open Budget Survey

محدودی رابطه آماری خواهد داشت از جمله بقای نوزادان و اطفال، درصدی از جامعه که آب آشامیدنی باکیفیت بهتر مصرف می کنند و سطوح هزینه بهداشت عمومی^۱.

۲- پاسخگویی

پاسخگویی، «مسئولیت جواب دادن^۲» است و اشاره به حق شهروندان برای درخواست پاسخ از دولت به سؤالاتی است که آن‌ها پیرامون سیاست‌های تصمیم‌گیری دولت مطرح می کنند. علاوه بر این، پاسخگویی به الزام و تعهد دولت به پاسخگویی اشاره دارد. پاسخگویی دربردارنده «اجرا^۳» نیز هست و این اشاره به ظرفیتی دارد که براساس آن می توان از عملی شدن اقدامات و نیز دسترسی به سازوکارهای مطالبه خسارت در صورت عدم پاسخگویی اطمینان حاصل کرد^۴. پاسخگویی از منظر دولت‌ها در نقشی که آن در تضمین ارایه اثربخش خدمات (برای مثال آموزش، بهداشت، رفاه اجتماعی، حمل و نقل و غیره) و نیز در حفظ منافع عمومی (برای مثال: قانون، نظم، امنیت، ایمنی) دارد نمایان می شود.

برای پاسخگویی به بخش عمومی چهار رکن زیر اغلب بیان شده‌اند:

- پاسخگویی مالی: گزارش‌های مرتبط با بهره‌برداری تحقق یافته و یا برنامه‌ریزی شده از منابع و دفاتر اختصاص داده شده

- پاسخگویی اداری: سیستم‌های بحرانی کنترل داخلی در دولت

- پاسخگویی سیاسی: انتخابات آزاد و شفاف به عنوان یک نقطه شروع اثربخش برای نظارت

- پاسخگویی اجتماعی: مشارکت مدنی که دربرگیرنده عموم شهروندان و گروه‌هایی است که خواهان پاسخگویی بیشتر دولت در برابر عملکرد و نتایج به دست آمده در بخش عمومی هستند^۵. پاسخگویی به پاسخگویی افقی و عمودی طبقه‌بندی می شود. پاسخگویی افقی به وسیله سازمان‌های ناظر بر دولت از جمله مجلس، آموذزمان، نهاد عالی ممیزی و سازمان ضدفساد پیگیری می شود. این سازمان‌ها مجاز به اجرای ممیزی، بررسی و نیز وضع تحریم در صورت عدم رعایت استانداردها می باشند. مدل‌های این نوع از پاسخگویی بر یک تئوری تغییر تمرکز دارند که به چهار مرحله تقسیم شده و عبارت‌اند از: تبیین استانداردها، جمع‌آوری اطلاعات درباره رفتار، داوری در مورد تخلف رفتارها از هنجارهای پذیرفته شده و در انتها وضع تحریم‌های اثربخش در صورت مشاهده رفتارهای

1 - Fukuda-Parr et al, Does budget Transparency Lead to Stronger Human Development Outcomes and Commitments to Economic and Social Rights? International Budget Partnership International Budget partnership Working Paper, 2011

2 - Answerability

3 - Enforcement

4 - Andreas Schedler, "Conceptualizing Accountability. In The Self-restraining State Power and Accountability in New Democracies, 1999.

5 - UNDP, "Mainstreaming Anti-Corruption in Development", Anti-corruption Practice Note, 2008

متخلفانه است.^۱ اندازه گیری پاسخگویی افقی می تواند از طریق شاخص های سنجش عملکرد نهادی و یا ردیابی تحریم ها و تخلفات انجام شود. پاسخگویی نهادی می تواند به وسیله سازو کارهایی همچون میزبانی داخلی و خارجی، تجدیدنظر، نظارت، بررسی پارلمانی عملکرد دولت در بخش عمومی، انجام می شود. همچنین ارزیابی های ریسک را می توان به عنوان ابزاری برای اندازه گیری پاسخگویی در نظر گرفت.

پاسخگویی عمودی جامعه مدنی را تشویق می کند تا اصلاح مشکلات را به شیوه ای کارآمد و اثربخش از دولت مطالبه کند. باین حال جامعه مدنی از قدرت اندکی برای وضع تحریم برخوردار هست. شکل های عمودی پاسخ گویی با استفاده از ابزارهای گوناگون مقابله ای و حمایتی توسط سازمان های جامعه مدنی پیش برده می شوند. در این میان، ترتیبات پاسخ گویی مورب با استفاده از فرایندهای سیاست گذاری، ردیابی هزینه و بودجه بندی مشارکتی بر ارتباط مستقیم شهروندان با نهادهای پاسخ گویی افقی نظارت می کنند.

با توجه به میزان پذیرش دولت برای انجام اصلاحات و بازرسی و نیز توانایی جامعه مدنی در آشکارسازی مشکلات و مطالبه خسارات، سازوکارهای فوق را می توان به صورت مشارکتی و یا مقابله ای به کار گرفت. از آنجایی که از دولت انتظار می رود مشکلات را شناسایی و اصلاح نماید، یک عنصر تغییر وجود خواهد داشت. نحوه ارائه خدمات در آموزش و پرورش، بهداشت، جنگلداری، آب، محیط زیست و دیگر بخش ها به مرکز توجه برنامه های شفافیت و پاسخ گویی مبدل شده اند که دلیل آن در وهله اول، سابقه ضعیف عملکرد دولت و نیز وجود فساد در محیط های نهادی است. به اشتراک گذاری اطلاعات مربوط به عملکردها و ظرفیت ها، میان دولت و ذی نفعان و نیز کسب اطلاعات دقیق و قابل اعتماد از ذی نفعان می تواند به اولویت سازی بهتر اهداف منجر شود، یک همکاری مشارکتی به وجود آورد و اثربخشی در ارائه خدمات را بهبود بخشد. برنامه های شفافیت در حوزه ارائه خدمات در تحقق اهداف پاسخ گویی نیز تأثیرگذار و از اهمیت برخوردار هستند و اغلب در مداخلات طرف تقاضا باهدف افزایش اثربخشی و یا مداخلاتی که هدف آن ها مهار فساد است، دیده می شوند. حاکمیت قانون را می توان محدود کردن اعمال مستبدانه قدرت در چارچوب هایی قانونی دانست که به خوبی تعریف و تبیین شده اند^۲، به بیانی دقیق تر، حاکمیت قانون یک سیستم متشکل از قوانین و حقوق است که تشکیل جوامع کارآمد و عدالت مدار را امکان پذیر می سازد^۳. حاکمیت قانون، شکل نهایی پاسخ گویی است که به وسیله آن بازداشت افراد ممکن می شود و بازرسی را می توان از طریق

1 - Mick Moore and Graham Teskey. *The CAR Framework: Capability, Responsiveness. What Do These Terms Mean, Collectively and individually? A Discussion Note for DFID and Conflict Advice*, 2006.

2 - Oxford Dictionary

3 - World Justice Project, <http://worldjusticeproject.org/what-rule-law>

اجرای قانون پیگیری کرد تا امکان مطالبه پاسخ گویی از متخلفان قبل از حضور در دادگاه فراهم شود و براساس آن مجازات شوند. اندازه گیری حاکمیت قانون ممکن است بر قدرت و اثربخشی اجرای قانون و نهادهای قضایی و اصلاحی تمرکز داشته باشد و دربرگیرنده مفاهیم عدالت، گشودگی و نیز دسترسی افرادی همچون فقرا و گروه های به حاشیه رانده شده به خدمات قضایی باشد.

درستکاری به دلیل آنکه در حوزه فساد و ضدفساد مورد استفاده قرار گرفته است در دولایه فردی و ملی تعریف می شود. درستکاری در سطح ملی به قدرت و اثربخشی چندین رکن از سیستم حکمرانی کشور اشاره دارد. این ارکان با یکدیگر خطرات فساد را مدیریت و در مبارزه با آن با یکدیگر همکاری می کنند: سه قوه مقننه، مجریه و قضاییه، بخش دولتی، سیستم اجرای قانون، سازمان دهندگان پروسه انتخابات، آموذمان، نهاد ممیزی، سازمان های ضدفساد، احزاب سیاسی، رسانه ها، جامعه مدنی و کسب و کارها.^۱ علاوه بر درستکاری در سطح ملی، متخصصان اغلب از مفهوم درستکاری نهادی نظیر درستکاری قضایی برای اشاره به درستکاری یک نهاد و یا بخش خاص استفاده می کنند.

درستکاری در سطح فردی به اخلاق مداری و مسئولیت پذیری فردی اشاره دارد که همه مقامات دولتی باید از آن برخوردار باشند. این مدل ها در محدودیت های تعارض منافع منعکس می شوند که براساس آن سازمان های دولتی می توانند کارمندان خود را موظف به رعایت استانداردهای مشخصی بنمایند که از یک کارمند بخش دولتی انتظار می رود. به همین شکل، سیستم های افشای مالی رفتار مقامات را از نظر تعارضاتی که ممکن است باعث به خطر افتادن درستکاری آنها شوند و یا فرصت کسب درآمد غیرقانونی را برای آنها فراهم آورند، تحت نظارت قرار می دهند. اندازه گیری درستکاری از قوانینی نشأت می گیرد که تبیین گر اصول اخلاقی آن دسته از قوانینی هستند که فساد خرد آنها را نقض کرده است.

شاخص های ترکیبی بیش از یک دهه است که این شاخص ها به دلایل گوناگونی حوزه اندازه گیری فساد (و ضدفساد) تحت تسلط خود دارد. شاخص های ترکیبی باهدف پوشش وسیع محلی، پوشش کشوری- جهانی و یا هر دو، نقاط داده ای بسیاری را جمع آوری می کند. برای مثال سازمان درستکاری جهانی^۲ برای تعداد محدودی از کشورها، از یک مجموعه تلاش انجام گرفته نقاط داده ای بسیاری را در حوزه های مختلف ضدفساد به دست می آورد و آنها را مورد مقایسه قرار می دهد. در مقابل، شاخص های حکمرانی جهانی به منظور دستیابی به پوشش جهانی، داده های بسیاری از پروژه های متفاوت را مورد مقایسه قرار می دهد. هر چه تعداد نقاط داده ای بیشتر باشد دقت افزایش می یابد به شرطی که مفاهیم یکسانی در طول زمان اندازه گیری شود.

1 - National Integrity System(NIS) Assessment, Transparency International, <http://www.transparency.org/whatwedo/nis>

۲ - سازمانی مستقل و غیرانتفاعی است که به منظور نظارت بر شفافیت و پاسخگویی، با استفاده از تیم هایی محلی از محققان و روزنامه نگاران به روند فساد در دولت های جهان می پردازد.

در روزهای آغازین شاخص‌های ترکیبی، این نوع مدل‌ها پیشرو بوده و روش‌های جامع و وسیعی را برای خلاصه‌سازی، ترکیب و سازمان‌دهی داده‌ها ارائه کرده و دربردارنده سنجش‌های تکمیلی حکمرانی با یک شاخص واحد بودند. همان‌گونه که پیش‌تر بیان شد، این تلاشی برای اندازه‌گیری پدیده‌هایی پیچیده و فراگیر نظیر فساد و یا حکمرانی است. با این حال، مسائل آماری متفاوتی در ارتباط با داده‌های ترکیبی وجود دارد که قبل از انتخاب این نوع داده‌ها برای ردیابی پیشرفت فعالیت‌های حاصل در ضدفساد و یا حکمرانی باید، توجه ویژه‌ای به آن‌ها معطوف شود. اگرچه مقایسه عاملان دارای عملکرد بالا و پایین^۱ با نتایج متفاوتی از حاشیه خطا، مطلوب است اما اغلب یک حلقه گمشده از «عاملان با عملکرد متوسط» وجود دارد که نتایج آن‌ها با هیچ‌یک از معانی عام سازگار نیست. برای مثال تغییر در رتبه و یا نمره شاخص ادراک فساد (CPI) می‌تواند ناشی از یک یا چند عامل زیر باشد:

- تغییر در تعداد کلی کشورهای موجود در فهرست؛
- تغییر در تعداد کلی منابع داده‌ای و منابعی که دقیقاً برای محاسبه نمره کشورها در طول سال‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرند.
- تغییر در روش‌شناسی شاخص‌های ادراک فساد که هر سال مورد استفاده قرار می‌گیرد (UNDP, 2009).

علاوه بر این، چالش دیگر پیشروی، شناسایی چیزی است که باید اندازه‌گیری شود تا داده‌های به‌دست‌آمده وسعت فساد را در منطقه موردنظر به دقیق‌ترین شکل جمع‌آوری کنند. برای مثال، کشورهایی که از نظر سازمان شفافیت بین‌المللی، شاخص ضعیفی را به لحاظ احساس فساد دارا هستند، در بالای فهرست شاخص پنهان‌کاری مالی^۲ (که به وسیله شبکه عدالت مالیاتی منتشر می‌شود) قرار دارند.

اگرچه ممکن است انواع مختلف شاخص‌های ترکیبی در اندازه‌گیری تأثیر تلاش‌های ضدفساد مفید نباشند اما این شاخص‌ها هنوز هم در اندازه‌گیری فساد از نظر پشتیبانی مهم در نظر گرفته می‌شوند. این شاخص‌ها مقایسه عملکرد کشور را به‌طور گسترده در بخش‌های ویژه و یا حوزه‌های موردعلاقه ممکن می‌سازند. با این وجود، مقایسه‌های یادشده باید با دقت انجام شوند. به‌رغم محدودیت‌های موجود در روش‌شناسی، اندازه‌گیری‌های ترکیبی به‌صورت متداول توسط دولت‌ها، خیرین و دانشگاه‌ها مورد استفاده قرار گرفته‌اند. در این حال، یکی از مهم‌ترین معایب این اندازه‌گیری‌ها رویکرد گسترده آن‌ها در اندازه‌گیری است.

معایب شاخص‌های ترکیبی عبارت‌اند از:

۱. با توجه به اینکه ادراک واقعی نیستند و می‌توانند انعکاس یک حقیقت تحریف‌شده باشند،

1 - High/low performers

2 - Financial secrecy

ادراکی که از اندازه گیری های ترکیبی به دست می آید اغلب از سوی منتقدان نادرست و یا ناقص در نظر گرفته می شوند. برای مثال در صورتی که مرجع ادراک از یک فرد متخصص به یک فرد عامی تغییر یابد به احتمال زیاد درکی که از فساد بیان خواهد شد تغییر می کند. یک فساد بزرگ در یک کشور می تواند به آسانی منجر به سنجشی مغرضانه [توسط عامه مردم] گردد. زمانی که بررسی های مبتنی بر ادراک و بررسی های مبتنی بر تجربه مورد مقایسه قرار گرفت، اختلاف قابل توجهی میان ادراک افراد و تجربه واقعی آنان از فساد در یک کشور خاص یافت شد...

۲. عمل مقایسه در طول زمان می تواند مشکل ساز باشد زیرا روش شناسی و منابع داده ای بسیاری از شاخص های ترکیبی هر ساله تغییر می یابند. این تغییر می تواند ناشی از بهبود ساختار شاخص ها و یا دسترسی (و یا عدم دسترسی) به منابع داده ها، به ویژه در کشورهای کم درآمد و یا کشورهای مستعد تقابل باشد^۱.

۳. ترکیب تعداد بسیاری از نقاط داده ای نه تنها ممکن است منجر به عدم موفقیت در اصلاح برخی از حوزه های ویژه شود بلکه به طور مشابه نمرات ضعیف در شاخص های اساسی را نیز مبهم می سازد^۲.

۴. از دیگر ضعف های ترکیب، عدم حضور کشورها در این شاخص ها است. حذف تعداد زیادی از کشورها از رتبه بندی بدین معنا است که رتبه بندی براساس این شاخص ها می تواند گمراه کننده باشد^۳.

۵. انتقاد اصلی وارد شده بر شاخص های ترکیبی غیر قابل تفکیک بودن آنها است. تفکیک این شاخص ها براساس درآمد، جنسیت و غیره بسیار دشوار است از این رو نمی توان از آنها برای هدایت برنامه ریزی و نظارت استفاده کرد به گونه ای که به تأثیر گذاری بر زنان و فقرا حساس باشند

پایان سخن

چنان که شاهد بودیم، فساد، سوءاستفاده از قدرت دولتی در راستای دستیابی به منافع شخصی است. داده های مرتبط با فساد از منظری کلی، به چهار دسته تقسیم می شوند: ۱. ادراکی^۲. تجربی^۳. ارزیابی^۴. اداری. برخی از مدل ها مانند داده های نظرسنجی بارومتر و یا ارزیابی درستکاری در کره جنوبی از ترکیب چند نوع داده تشکیل شده اند، زیرا هر دو این شاخص ها هم ادراک و هم تجربه را درخواست می کنند.

مدل ها، ابزار جمع آوری داده به شمار می روند. مدل های بسیار زیادی برای جمع آوری داده در

1 -Fredrik Galtung, "Measuring the Immeasurable: Boundaries and Functions of (Macro) Corruption indices, in Measuring Corruption, 2009.

2 -Christiane Arndt, and Charles Oman, Uses and Abuses of Governance Indicators. OECD, 2006

3 -Galtung 2006; Arndt and Oman 2006

دسترس است باین حال برخی از آن‌ها در اندازه‌گیری فساد و ضدفساد بیشتر مورد استفاده قرار می‌گیرند. در این حال، چهار مدل رایج عبارت‌اند از: ۱- نظرسنجی: که از آن می‌توان برای طیف متفاوتی از پاسخ‌دهندگان نظیر شهروندان، شرکت‌ها و مقامات دولتی استفاده نمود؛ نظرسنجی متخصصان که اغلب فرم ارزیابی از نظرسنجی در نظر گرفته می‌شود برای دستیابی به ارزیابی ماهیت و کیفیت سیستم‌ها مفید می‌باشند. ۲- سیستم‌های نظارت و ارزیابی گنجانده‌شده در فعالیت‌های دولت و همچنین پروژه‌ها و برنامه‌های بین‌المللی توسعه که ممکن است منجر به تولید مقادیر انبوهی از داده‌های مرتبط باسیاست شوند. ۳- جمع‌سپاری که از اینترنت برای جمع‌آوری اطلاعات از عموم شهروندان و تحلیل آن‌ها استفاده می‌کند. ۴- بررسی/آزمون‌های تطابق ارزیابی‌ها که توسط جامعه مدنی به‌منظور تعیین میزان تعهد دولت‌ها به قوانین و سیاست‌هایی که توسط خود آن‌ها وضع شده‌اند، انجام می‌شوند.

اندازه‌گیری ضدفساد، به معنای اندازه‌گیری شفافیت، پاسخگویی و درستکاری در داخل دولت است. شفافیت، پاسخگویی و درستکاری به‌دلیل آنکه دربرگیرنده ایده‌ها و باورهایی هستند که در مقابل سوءاستفاده از قدرت قرار دارند، اغلب تضمین‌کننده برچیدگی فساد در نظر گرفته می‌شوند. شفافیت را می‌توان دسترسی هر دو بخش عمومی (عامه مردم) و دولتی (افراد تشکیل‌دهنده دولت) به اطلاعات و نیز شفافیت فرایندها، قوانین و تصمیمات دولت تعریف کرد. پاسخگویی، «مسئولیت جواب دادن» است و اشاره به حق شهروندان برای درخواست پاسخ از دولت به سؤالاتی است که آن‌ها پیرامون سیاست‌های تصمیم‌گیری دولت مطرح می‌کنند. درستکاری در سطح ملی به قدرت و اثربخشی چندین رکن از نظام حکمرانی کشور اشاره دارد. درستکاری در سطح فردی به اخلاق‌مداری و مسئولیت‌پذیری فردی اشاره دارد که همه مقامات دولتی می‌بایست از آن‌ها برخوردار باشند.

مفاهیم شفافیت، پاسخگویی و درستکاری هر یک ارتباط بسیار نزدیکی با دیگری دارد. شفافیت به‌تنهایی غیر از اطلاع‌رسانی کاربرد دیگری ندارد، مگر اینکه به‌عنوان یک اهرم قدرت مورد استفاده قرار گیرد تا دولت را وادار به پاسخگویی در رابطه با عملکرد خود کند. پاسخگویی می‌تواند افقی باشد که در آن سازمان‌های نظارتی در داخل سیستم‌های دولتی بر یکدیگر نفوذ دارند و یا می‌تواند عمودی باشد که در این نوع از پاسخگویی شهروندان آگاه، از طریق فرایندهای مشارکتی و یا فن‌های مقابله‌ای دولت را ملزم به پاسخگویی می‌کنند. درستکاری بر سیستم‌ها، فرایندها و رفتارهایی که در مقابله با پاسخگویی به‌وجود می‌آیند، تمرکز دارد و می‌تواند به‌عنوان پیش‌برنده، پیش‌نیاز و یا کنترل‌کننده رفتارهای غیراخلاقی عمل کند. شاخص‌های ترکیبی باهدف پوشش وسیع محلی، پوشش کشوری-جهانی و یا هر دو، نقاط داده‌ای بسیاری را جمع‌آوری می‌کند. یکی از مهم‌ترین معایب این اندازه‌گیری‌ها رویکرد گسترده آن‌ها در اندازه‌گیری است.

فهرست منابع

- 1- Andy McDevitt, Gateway: Mapping the Corruption Assessment Landscape, Transparency International, 2012
- 2- Christiane Arndt, and Charles Omen, Uses and Abuses of Governance Indicators. OECD, 2006
- 3- Fredrik Galtung, "Measuring the Immeasurable: Boundaries and Functions of (Macro) Corruption indices, in Measuring Corruption, 2009.
- 4- Galtung 2006; Arndt and Oman 2006
- 5- Johnson et al, Mapping evidence gaps in anti-corruption: Assessing the state of the operationally relevant evidence donors actions and approaches to reducing corruption, u4, 2012.
- 6- Melissa Thomas, "What Do the Worldwide Governance Indicators Measure? European Journal of Development Research, 2010
- 7- Phil Matsheza and Anga R. Timilsina, Anti-corruption Interventions for Poverty Reduction of the MDGs and Promoting Sustainable Development, UNDP, 2008
- 8- Transparency International [http:// www.transparency.org/whoweare/organisation/faqs_on_corruption/2/](http://www.transparency.org/whoweare/organisation/faqs_on_corruption/2/). Also see Robert Kligaard, Controlling Corruption